

Välähdyksiä siirtoväen vaelluksista.

TOSITAPAHTUMA.

Viena-Aunukselle kirj. Eva k k o.

Kun viime syksynä kertausharjoitusten aikana Karjalan rajaseuduille alkoi virrata Suomesta eri aselajeihin kuuluvia joukkoja, otettiin kaikkialla Karjalassa heidät ymmärtämyksellä vastaan. Luovutettiin huoneita ja yleensä kaikkea, mitä taloissa oli. Kaikki tehtiin siinä mielessä onnellisella mielialalla, että he viihtyisivät rajaseudulla, jonne he olivat saaneet komennuksen; ymmärrettiin, mikä tehtävä puolustusjoukoilla tulisi olemaan.

Sitten alkoi sota. Vihollinen hyökkäsi, ja rajaseudulta lähtökunnittain evakuoitiin asukkaita sodan jaloista lähtenään. He toivoivat, että tapaisivat niissä paikoissa, joihin heidät siirrettiin samanlaisia hyvää tahtoa, jota olivat jakaneet puolustusjoukoille rajaseudun kodeissaan, mutta siinä he pettyivät suuresti.

Jo parikymmentä vuotta aikaisemmin karjalaiset olivat vastaanottaneet rajan takaa Vienasta ja Aunuksesta pakolaisia. Ymmärrettiin, että Karjalan pakolaiset olivat kotinsa ja omaisuutensa menettäneitä, jotka olivat paenneet Venäjällä vallan anastanutta kommunistivaltaa, joka pyrki terrorisoimaan kaikki uudelle kommunistihallitukselle epäilyttävät kansalaiset. Karjalan pakolaisia on täällä aina suojeltu ja pidetty hyvää huolta, että heillä olisi työtä eivätkä kärsisi mitään pahempaa hätää. Varsinkin Suomen Karjala on ollut pakolaisten luvattu maa. Ja kieltämätön tosiasia on se, että monet tuhannet Vienasta ja Aunuksesta kotoisin olevat pakolaiset jäivät maahamme asumaan ja ovat menestyneet jopa uskomattoman hyvin. He perehtyivät oloihimme, ovat hankkineet Suomen kansalaisoikeudet ja harjoittavat elinkeinoja kuten omat kansalaisemmekin. Karjalan pakolaisten perillisistä on kasvanut uusi polvi, joka on koulunsaikin käynyt Suomessa eivätkä maailmankatsomukseltaan eroa vähääkään suomalaisista.

Sitten kohtalon iskusta rajaseudun karjalaiset joutuivat kotinsa, peltonsa, metsänsä ja karjansa luovuttamaan vieraisiin käsiin ja evakuoituna siirtymään kaikkialle Suomeen. Mutta he eivät ole saaneet osakseen kaikkialla samanlaisia ihmisystävällistä hyvää tahtoa, jota olivat jakaneet rajaseudulla ensin rajan takaa tulleille Karjalan pakolaisille ja sitten rajaseudun puolustusjoukoille.

Vähän ennen joulua vihollinen hyökkäsi ja pääsi etenemään. Silloin kylät evakuoitiin kiireellä; asukkaat joutuivat mikä minnekin. Useat läksivät matkalle hevosineen; rekeen pantiin lapset, ruokatavaroita eväiksi sekä kallisarvoisempaa omaisuutta, josta oli vaikea luopua. Näin lähdettiin matkalle tuntematonta päämäärää kohti. Perheenisä oli maanpuolustustehtävissä ja hevosta ajoi lapsista vanhin tahi äiti. Ajettiin kylien väliä ja yövyttiin johonkin taloon matkan varrella. Jos talossa pakolaisjoukkoja kohdeltiin hyvin, majoituttiin silloin useammiksikin öiksi; kiirettä ei ollut siihen pitäjään, joka oli virallisesti määrätty evakuoituille oleskelupaikaksi. Matkalla tapahtui hyvinkin järkyttäviä vaiheita, joista seuraavassa kerrottakoon eräs tosioloihin perustuva. Paikannimet on muutettu.

Tällainen pakolaisjoukko, hevoskuorma lapsia ajoi jouluaattona 1939 tulipalopakkasella erään suuren talon pihaan. Oli jo hämärä. Talossa oli kaikesta päättäen tehty mitä vanha hyvä tapa vaati joulun varusteiksi; se tuntui jo pihaan tullessa tuoksuina joulupaisteista ja leivonnaisista.

Kun talo näytti suurelta ja vauraalta, niin ajateltiin, että taloon sopisi perhe yöksi; olihan perhe saanut jättää suuren kotinsa, omaisuutensa ja lähteä mieron tielle sotaa pakoon. Talon piha oli pimeä, joka oli tavallinen ilmiö viime talvena. Noustiin reestä, hevonen pantiin kiinni, heiniä eteen ja loimi selkään. Astuttiin suureen pors-tuaan, joka oli pimeä. Tulitikkujen valossa löydettiin oven kääkä. Tultiin hyvin suureen kirkkaasti valaistuun tupaan, jossa joka paikka oli puhdistettu joulukuntoon. Tuvasta olivat ovet auki perähuoneisiin, jotka olivat myös valaistut. Perimmäisessä, joka nähtävästi oli sali, oli joulukuusi, jossa kynttilät paloivat, ja lapset juoksentelivät huoneesta huoneeseen. Tuvassa keinutuolissa kiikkui vanha isäntä, joka poltteli sikaria, ja naisväki puuhaili ruokien kera.

— Sieltäpä tulee talo täyteen joulutonttuja, sanoi ivallisesti vanha emäntä, joka loikoi sängyssä. — Vasta lapset lauloivat joulutonttuista ja tuossa niitä nyt on. — Eukko oli varmaankin kiikkutuolissa mukavassa asennossa itseään keinuttelevan ja sikaria polttavan isännän emäntä, joka joulusaunassa käyneenä tunsu väsymystä, loikoi sängyssä ja antoi nuorempain naisten hommata. — No, olisi tässä talossa osattu joulu pitää, vaikka ette olisi taloon tulleetkaan, jatkoi vanha eukko makuultaan.

— Olisi meilläkin ollut hauska kotona viettää joulua, mutta kun vihollinen likeni kylää, täytyi lähteä ja jättää koti täysineen. Ei tämä matkaaminen tällaisessa pakkasessa mieluista hommaa ole, mutta nykyaikana mikään muu ei auta, kuorma täytyy kantaa joulunaattonakin. Kun on vielä kuusi lasta, ja tämä nuorin on vasta neljä kuukautta vanha, selvitti pakolaisäiti ja samassa laski penkille mysän, jossa oli nuorin lapsista. Samalle penkille istuutuivat toisetkin lapset ja viimeiseksi äiti.

— Jo minä arvasin, että te olette niitä Karjalan rysiä, joita tähän aikaan paljon liikkuu, sanoi isäntä keinutuolissaan.

— Emme ole ryssiä, selvitti pakolaisäiti. Olemme kotoisin Hämeestä ja muutimme Karjalaan kymmenkunta vuotta sitten. Olemme luterilaisia uskonnoltamme. Eikä rajaseudulla ole kuin karjalaisia, jotka ovat yhtä suomalaisia kuin muutkin tämän maan asukkaat; tappelevat vihollisen kera ja kaatuvat maan puolesta kuten muutkin suomalaiset, selvitti edelleen pakolaisäiti.

— Ei tarvitse meitä pettää, Karjalan ryssiä te olette ja Karjalan ryssät asuvat siellä rajalla, jossa ovat aina asuneet ja jonne vihollinen on nyt hyökännyt, väitti isäntä. — Raivatkaa luunne pois tästä talosta, mitä pikemmin, sitä parempi! Ei tämä ole majatalo kaikille

kulkijoille, tiuski keinutuolissa itseään mukavasti keinutteleva isäntä.

— Meillä oli aikomus pyrkiä yöksi, kun on kova pakkakanen ja pimeä ja oudoilla teillä pimeässä emme osaa minnekään. Eikö millään tavalla otettaisi yöksi, kun tämä talo on niin suuri, jossa on väljät paikat? Me tyytyisimme kaikkein huonoimpaan nurkkaukseen renkien tuvassa; ei meistä olisi mitään kiusaa. Nämä lapsetkin ovat kuuliaisista, etteivät ne talonväkeä millään tavalla häiritsisi, pyysi pakolaisäitiä.

— Vai yöksi! Nyt on joulukuukuu ja meillä on kaikki puhdistettu. Ei meillä majataloa ole Karjalan ryssille, yhtyi sängyssä loikova emäntä isäntään. — Menkää mistä olette tulleetkin. Miksi läksitte, olisitte olleet kotonanne. Eihän mekään minnekään lähdetä, vaikka onkin sota-aika, jatkoivat emäntä makuulta arvotonta suokopua.

— Emme olisi lähteneetkään, mutta meitä pakoitettiin, sillä vihollinen likeni ja olisimme jääneet sodan jalkoihin. Emme olisi millään tavalla lähteneet omasta kodistamme, jos siihen ei olisi ollut pakoittavia syitä, selvitteli pakolaisäitiä.

— Missäs miehesi on tahi onko sitä olemassakaan? kysyi keinutuolissa keinutteleva isäntä.

— Kyllä minulla on aivan vihitty mies ja mieheni on näiden lasten isä, mutta hän on rintamalla, jossa niin monen perheen isä nykyisin tappelee, selvitteli pakolaisäitiä. — Kun on joulukuukuu, niin ettekö laskisi meitä yöksi saunaan, jossa käyneitä te kaikki näytätte olevan, pyysi pakolaisäitiä.

— Vai saunaan, ei meillä saunaa ole käytetty vielä milloinkaan majapaikkana. Sekin on joulukuuksi pesty, ja kuka sen tietää, mikä tarttuva tauti teissä on; sitten saunasta saisimme tartunnan, selvitti sängyssä loikova vanha emäntä.

— Ei meissä mitään sairautta ole. Olemme kaikki terveitä Jumalan kiitos. Ja jos laskisitte saunaan yöksi, pesisimme jälkemme, selvitteli itkukurkussa pakolaisäitiä.

— Kun kerran olen sanonut, että meillä ei ole teille yöpaikkaa, pitäisi se uskoa, ärjyi isäntä kiikkutuolissaan. Menkää toiseen taloon. Kuka teitä taloonsa laskee varsinkin nyt joulukuuna ja sota-aikana. Me vietämme joulun rauhassa omin joukoin ja aamulla nousemme joulukirkkoon; menkää minne osaatte. Meillä ei ole yöpaikkaa saunassa eikä tuvassa.

— Me emme ilmaiseksi pyrikään, maksamme kaikki, ottakaa maksu etukäteen, esitti pakolaisäitiä.

— Ei tarvitse kiusata. Emme niistä yörahoista paljoakaan rikastu; raivatkaa luonne hyvissä ajoin minne osaatte, tiuski isäntä kiikkutuolissaan. — Tai pitäähkö minun nousta teitä auttamaan ja hevosta kääntämään, uhkaili isäntä.

— Me lähdemme, ei meidän takia isännän tarvitse joulurauhaansa häiritä, huomautti pakolaisäitiä ja kiirehti vanhinta poikaansa panemaan suitset hevosen suuhun. — Puhu suitsirautoihin ja puristele niitä lämpöisissä käsissäsi, ettei hevosen suusta nahka lähde näin kovalla pakkasella; käännä hevonen ja kohentele reessä heiniä, että olisi parempi istua.

Pakolaisäitiä laitteli lapsilleen kintaita käsiin, kaulahuijeja kauloihin, hattuja päihin ja napitti kiireellä lastensa takkeja. Viimeksi hän kääri nuorimman neljä kuukautta

vanhan pikkutyttönsä, jolle oli ennättänyt antaa rintaansa, muuttaa kuivat ympärille, ja lapsi oli nukkunut lämpimässä tuvassa.

— Mutta neuvokaa, missä on likin talo, johon lasketaan yöksi, kyseli pakolaisäitiä.

— Teidän pitäisi ajaa takaisin päin kymmenisen kilometriä. Maantien varrella oikealla puolella täältä mennessä on suuri kuusi ja sen vasemmalla puolella on kilometripatsas, suuren kuusen luota eroaa tie Kuivakankaan taloon, johon lasketaan tällä paikkakunnalla mustalaisetkin yöksi, neuvoi kiikkutuolissa itseään keinutteleva isäntä. (Kuivakankaan talo oli kuuluisa paikkakunnalla, johon ei miesmuistiin oltu ketään laskettu yöksi ja oli juttua käynyt kymmenisen vuotta sen talon isännän kera, joka neuvoi taloon yöksi).

Ennen lähtemistään kaivoi pakolaisäitiä rahakukkaronsa, josta otti kymmenmarkkasen ja pisti sen emännän käteen. Koko perhe lähti, ja pakolaisäitiä toivotti talonväelle hyvää joulukuukuu ja sanoi: — Kun menette joulukirkkoon huomisaamuna, niin toivoisin, että kuuntelisitte tarkkaan jouluveivankeliuimin.

— Me osaamme sen ulkoa, vastasi isäntä.

— Vaikka osannette sen ulkoa, mutta tuskin ymmärtänette siitä sanaakaan; teillä ei ole pisaraakaan joulukuukuuhyvää tahtoa, sanoi pakolaisäitiä ja painoi oven kiinni.

* * *

— Olisi pitänyt antaa tuon perheen olla meillä yöksi. Nyt on sota-aika eikä yksikään ihminen ilman pakoittavia syitä jätä kotiaan. He olivat sieltä rajaseudulta, jonne vihollinen on hyökännyt. On ollut pakko lähteä. Ei isäntä olisi pitänyt sanoa heitä Karjalan ryssiksi. He puhuivatkin aivan yhtä hyvää suomea kuin mekin. Perhe näytti siivolta; lapsetkin istuivat kuin kirkonpenkissä. Ei äidin olisi pitänyt ottaa maksua siltä ajalta, jonka he istuivat tuossa penkillä ja lämmittelivät. Joulukuun heilläkin on, mutta te molemmat ajoitte heidät pakkaseen, vieläpä neuvoitte yöksi sellaiseen taloon, jonka kera olette kymmeniä vuosia jutunneet ja joka on samanlainen talo kuin tämäkin, johon sota-aikanakaan ja joulunaattona ei lasketa yöksi. Kuinka hyvin he kaikki olisivat sopineet tähän. Ja miksi ei heitä lämpimään saunakaan laskettu? Terveitä ihmisiä olivat, joten ei mitään tartunnan vaaraa; savu ja kova kuumuus olisi heidän jäliltään tappanut kaikki taudinsiemenet. Totta on, mitä se emäntä lähtiessään sanoi: — Teillä ei ole pisaraakaan joulukuukuuhyvää tahtoa.

Isäntä ja emäntä olivat ääneni tyttärensä nuhdesaaran aikana.

Kuusen kynttilät paloivat. Joulupukkikin kävi ja toi kontillisen taloon kaikkea hyvää. Lapset keräilivät heille kuuluvat paketit, jotka olivat nimillä varustetut. Kääröt aukaistiin, ja lasten silmistä loisti iloa. Ja aattoilta kului joululahjojen katselemiseen.

— Asettukaa nyt nukkumaan, huomisaamuna jaksamme nousta joulukirkkoon, kehoitti isäntä kiikkutuolissaan.

Astiat oli pesty, vuoteet laitettu; kaikki viskautuivat levolle. Kohta valot sammuiivat. Ulko-oven kävi isäntä sulkemassa. Putkolan talossa kaikki nukuivat syvään uneen saunan ja hyvän jouluaterian jälkeen.

Mutta jouluaamuna ei isäntä noussutkaan ensimmäisenä herättämään perhettään, kuten oli tehnyt vuosikauten. Aamuerätys oli aina ollut isännän ensimmäinen herättävä kymmeniä vuosia, ja kaikki luottivat isäntään ja nukkuivat huolettonna; he tiesivät isännän pitävän heidän herätyksestä. Emäntä kääntelehti sängyssään, mutta ei noussut, kun ei isäntäkään noussut. Mutta kun hän kuuli vanhan seinäkellon lyövän seitsemän, hyppäsi hän sängystään, pani lamppuun tullen ja nyki isäntää ja murisi: Nouse, mikä sinulla on, annoit nukkua joulua tänne asti. Lehmät navetassa kuolevat nälkään, ja nyt joulukirkkoonkin meno jäi.

Isäntä vuoteellaan älähti jotain hyvin sekavasti. Silloin emäntä älysi, että isännän asiat eivät ole ennallaan; hän älysi silloin, että isännän oli tavannut joku sairaus. Emäntä kyseli isännältä yhtä ja toista, koetti päätä, joka oli kuuma; koetti käsiä ja jalkoja, jotka tuntuivat jähkiltä ja kylmiltä.

— Lapset nouskaa, kello on jo kahdeksatta, isänne on tavavasti sairas; näyttää siltä kuin hän olisi saanut halvauksen, puheli äiti hätäntyneenä lapsilleen, jotka vielä vuoteillaan loikoivat.

Silloin lapset hyppäsivät vuoteiltaan ja kokoontuivat äitinsä vuoteen ääreen ja koettelivat häntä puhutella; joutain katkonaisia sanoja yritti hän hyvin sekavasti lausua. Lapset olivat tästä isän äkillisestä sairaudesta, joka tuli heille yllätyksenä jouluaamuna, masentuneita; suurimmat itkää tillittivät.

— Muu ei auta kuin, että sinun Antti, pitää panna hevonen valjaihii ja hakea kiireellä lääkäri kirkolta, käski äiti vanhinta poikaansa, joka viivyttelämättä kauempaa paista lyhtyyin tulen, läksi ulos, veti reen vajasta ja talutti valista nimikkohevosensa, kauniin orivarsan »Viiman», joka oli tyyni ja rauhallinen, joten nuoretkin sillä mitään pelkäämättä ajelivat. Äiti tahtoi jouduttaa poikaansa lähtöä ja toi tuvasta komean karhunnahkan ja vallyn. Vielä Antti pistäytyi tuvasta turkin päälleen äitän kehoituksesta, sillä oli navakka pakkanen.

Vanhimmat tytöt kiirehtivät navettaan, jossa parikymmentä päätä odotti aamuruokintaa, joka oli myöhästynyt tavallisuudesta ainakin parilla tunnilla. Mutta sitä nopeammin nuoret liikkuvat; kohta oli lehmillä edessä talviruokintaan kuuluvat annoksensa, navetta puhdistettu yön jäleltä ja lehmät lypsetty.

Isän äkillinen sairaus oli tuonut perheeseen ikävän joulun.

— Tuossa sitä nyt ollaan. Ei laskettu siirtoväkeä yöksi; heitä isä leukaili, ivaili eikä laskenut tupaan eikä saunakaan yöksi, muisteli talon vanhin tytär jouluaattona, jolloin pakolaisperhe pyrki taloon yöksi. — Näkyväntön kirjanpitäjä tasailee osia, jatkoi hän puhettaan.

Äiti ei virkkanut mitään, vaikka hän muisti kaikki edellisen illan tapahtumat ja puheet.

Jo ennen puolta päivää toi Antti kirkolta lääkärin, joka totesi, että isä oli saanut halvauksen, joka oli vakavaa laatua. Se teki lopun hyvin alkaneesta hauskaasta joulusta.

* * *

Pakolaisäiti, joka joulunaattona perheineen oli pyrkinyt yöksi Putkolan taloon, johon ei oltu laskettu, läksi

ajamaan takaisin päin Kuivakankaaseen. Kymmenisen kilometriä ajettua tien oikealla puolella kasvoi harvinaisen suuri kuusi ja sen vastapäätä seisoi kilometripatsas, niin kuin heille oli neuvottu. Suuren kuusen luota erosi tie Kuivakankaan taloon, jonne maantieltä ei ollutkaan pitkä matkaa.

Pakolaisäiti perheineen ajoi kovalla pakkasella Kuivakankaan talon pihaan. Talossa nukuttiin, vaikkei ei ollut vielä myöhäinen ilta. Äiti perheineen nousi reestä, hevonen pantiin kiinni, peitettiin loimella ja heiniä eteen, sitten perhe kokoontui oven eteen ja koputettiin.

— Kuka koputtaa, kysyi joku oven takana.

— Me olemme siirtoväkeä, kodittomia pakolaisia, meidän on pitänyt jättää kotiseutumme, kotimme Karjalan rajaseuduilla, joihin vihollinen hyökkäsi ja lähteä sotaa pakoon viranomaisten määräyksistä, selvitti äiti oven takana. — Laskekaa yöksi, täällä olisi perhe, johon kuuluu kuusi lasta ja äiti; nuorin lapsista on vasta neljä kuukautta vanha. Laskekaa hyvät ihmiset, meitä kylmää kovasti, selvitteli äiti.

— Meillä ei ketään lasketa milloinkaan yöksi. Ajakaa kymmenisen kilometriä eteenpäin, siellä on melkein maantien varrella suuri Putkolan talo, johon aina lasketaan yöpyjiä, neuvoi joku miesääni oven takana ja poistui sisähuoneisiin.

Silloin äiti ymmärsi, että he olivat Putkolan talosta tulleet ja sieltä oli neuvottu Kuivakankaan taloon, josta neuvottiin menemään takaisin Putkolaan; heitä oli narrattu ja ajatettu kymmenisen kilometriä taloon, jonka oven takana olivat kolkuttaneet, pyrkineet yöksi, mutta ei laskettu. Äiti oli neuvoton ja alkoi itkää; häntä säällitti lapsensa, joita kylmi ja hän luulikin, että he kaikki kuolevat kuin torakat pakkasella.

— Tuolla navetan takana näyttää olevan sauna, jossa on joulunaattona kylvetty; minä käyn katsomassa onko se lämmin. Mennään sinne, jos se on lämmin, ehdotti vanhin poika, joka ajoi hevosta. Samassa juoksi hän saunaan päin; hän tulikin kohta takaisin ja sanoi äidilleen: — Sauna on kovasti lämmin. Mennään sinne lämmittelemään, kehoitti poika äitiään ja sisaruksiaan.

Niin tehtiinkin. Tuntui hyvältä päästä pakkasesta lämpimään saunaan. Lapset viruttoutuivat lauteille ja nukkuivat. Sauna oli pimeä eikä tulitikkujakaan ollut, mutta käsikopelolla löydettiin lauteet ja penkit. Pienin neljä kuukautta vanha tyttönen, jota äiti oli koettanut suojella kylmältä, heräsi, kun äiti sylistään laski hänet saunan penkille, purki peitteet hänen ympäriltään ja antoi rintaa. Vanhin pojista talutti hevosen rekineen aivan saunan eteen. Se peitettiin loimilla, vällyillä ja pantiin heiniä eteen; se olisi ollut juottamisen tarpeessa, mutta heillä itsellään ei ollut sankoa ja pimeässä ei sellaista löytynyt.

Näin perhe lopultakin löysi yösjän Kuivakankaan saunassa, johon kaikki nukahtivat. Äiti kiitti Luoja, joka oli antanut heille lämpimän yöpaikan eikä ollut sallinut heidän jäädä paljaan taivaan alle pakkaseen jouluyönä. Äidin muistossa kirkastui monta kaunista jouluaattona, mutta hän tunsu, että Jumala oli häntä lähimpänä nyt joulunaattona, jonka hän perheineen vietti pakolaisena ja hyljättynä saunassa. Näihin ajatuksiin vaipuneena äitikin nukkui.

* * *

Kuivakankaan talossa noustiin jouluaamuna tavallista aikaisemmin. Osa talonväestä läksi kirkkoon; kotiin jääneet tekivät aamutoitään navetassa ja tuvassa. Valkeni jouluaamu. Pakolaisperheen saunassa yöpyminen huomattiin vasta päivän tultua hevosesta, joka seiso i saunan oven edessä. Silloin isäntä juoksujalkaa riensi saunaan, jossa löysi perheen aterialla.

— Kenenkä luvalla saunaan menitte? kysyi isäntä ja vihan tuli leimusi silmissä.

— No olisiko meidän pitänyt pakkasessa kuolla, kun ette taloon laskeneet yöksi. Hyvä oli, kun huomasimme tämän saunan, jossa oli lämmin nukkua. Ei tämä meistä pilautunut, kohta lähdemme. Ja jos se on tarpeellista, maksamme vuokran tästä jouluyöstä, selvitti äiti Kuivakankaan isännälle.

— Ette maksulla pääsekään. Minä käyn nimismiehen ja syytän teitä, olette luvatta murtautunut saunaan yöksi, uhkaili isäntä.

— Emme ole murtautuneet. Sauna oli lukitsematta ja me menimme, kun ette taloonne laskeneet yöksi; muita taloja ei ollut likellä ja pakkasessa emme voineet jatkaa minnekään, kun lapsia kylmi, selvitteli pakolaisäiti ja alkoi panna eväitään kokoon ja lapsille vaatteita päälle matkaa varten.

— Nyt ette mene minnekään. Minä käyn nimismiehen, joka saa teidät korjata. Mitä lienette vihollisen maasta karanneita, lasketteli isäntä.

— No se onkin hyvä, kun nimismiehen käynte. Kyllä nimismies tietää mitä joukkoa me olemme. Ja jos panee kiinni, niin ainakin lämpimässä huoneessa pitää, ei paljaan taivaan alle meitä jätä niinkuin tässä talossa ja siinä toisessa talossa, josta meitä neuvottiin tähän taloon tulemaan, selvitti pakolaisäiti.

— Missä oli se talo, josta neuvottiin tähän taloon yöksi.

— Se oli Putkola, josta neuvottiin tähän taloon yöksi.

— Ei olisi pitänyt uskoa sellaisia neuvoja, joita Putkolassa annettiin. Mitä siellä muuta sanottiin meidän talosta.

— Sanottiin, että sinne Kuivakankaan taloon laske- taan yöksi, menkää sinne; tiekin neuvottiin oikein hyvin.

— Samaan tapaan tässä talossa kehoitettiin meitä illalla menemään yöksi Putkolaan, niinkuin siellä kehoitettiin menemään Kuivakankaaseen. Varmaankin olette hyviä ystäviä tai sukulaisia lienette, kun kehutte toisianne, puheli pakolaisäiti.

Isäntä ei vastannut mitään, vaan rupesi muista asioista puhumaan.

— Kyllähän pitäisi käydä nimismies, joka vangitsisi teidät ettekä toista kertaa menisi luvatta ihmisten saunoihin yöksi. Mutta jos maksaisitte sovinnaiset, saisitte mennä vapaasti enkä ilmoittaisi nimismiehelle enkä poliiselle.

— Käykää vaan nimismies, joka saa maksun määrätä saunassa yöpymisestä.

— En käy, mutta jos maksatte mielisuosiossa kaksikymmentä markkaa, on silloin kaikki sovittu; eikä se paljon olekaan. Tuollainen joukko saitte niin halvalla yösiän. Kunhan olisitte olleet yötä matkustajakodissa niin yösiä maksaisi toisella tavalla.

— Parempi olisi, jos kävisitte nimismiehen, hän määräisi sovinnaiset saunastanne.

— Kyllä kävisin, mutta nyt kun on joulupäivä, ja kirkolle on tästä pitkä matka. Maksa pois sovinnolla kaksikymmentä markkaa. Jos se joutuu nimismiehen määrättäväksi, tulee se kalliimmaksi.

— Jos isäntä ilkiää ottaa sellaisesta yöpaikasta, likaisesta saunasta kaksikymmentä markkaa, niin tuossa on sanoi pakolaisäiti myrtyneenä ja etsi kukkarostaan kaksikymppiä ja pisti ne isännän ojennettuun käteen.

Isäntä läksi hyvin tyytyväisenä, ja pakolaisäiti suoritti lapsia matkakuntoon. Vanhin poika kävi kaivolla juot- tamassa hevosen ja valjasti, kohenteli reessä heinät ja järjesteli evässäkit. Pakolaisäiti tuli saunasta lapsineen. Rekeen noustiin, ja matka alkoi kovassa pakkasessa.

— Olisi pitänyt antaa tuon perheen olla joulupäivän lämpimässä tuvassa, puheli piika rengille. Kun on vielä pieniä lapsia. Taisi isäntä ajaa ne saunasta maantielle tällaiseen pakkaseen.

— Näin, kun annoitte isännälle rahaa. Ottiko maksun yösijasta? kysyi renki.

— Kaksikymmentä markkaa saunassa yöpyminen mak- soi.

— No sai tupakkarahaa; talossa rahat olivatkin jo lopussa. Nyt meni kai tupakan ostoon, selvitti renki. Kaikella tavalla tässä talossa hankitaan.

— Nyt neuvokaa, mutta elkkää valehelko, minne päin meidän pitäisi ajaa, että löytäisimme parempia ihmisiä kuin Putkolan ja Kuivakankaan taloissa, sellaisia, joihin lasketaan yöksi pakolaisia.

— Teidän pitää ajaa Putkolaan päin, ja jotain kilo- matri Putkolasta on kylä, jossa joka talossa ovat ihmi- set parempia kuin Putkolan ja Kuivakankaan taloissa.

Niin he tekivätkin ja täällä he tapasivat kunnan ihmi- siä, jotka heitä ystävällisesti kohtelivat ja auttoivat matkalaisia monin tavoin. Täällä he myös kuulivat, miten edellisten varakkaiden talojen isäntäväet olivat tulleet kuuluisiksi tylyn ja itsekkään elämänsä takia.

— En olisi sittenkään toivonut Jumalan rankaisevan Putkolan isäntää jouluyönä, vaikka hän olikin tyly ihmi- nen, surkutteli pakolaisäiti kuullessaan Putkolan isäntää kohdanneesta tapahtumasta valmistautuen lapsineen lähtemään tuntematonta tulevaisuutta kohti.

Kiittäen kaikkia niitä arvoisia kansalaisia, jotka ovat tavalla tai toisella tukeneet kuluneen vuoden aikana työtämme, esittää V i e n a - A u n u k s e n toimitus näille kannattajilleen ja lehtemme lukijoille parhaat joulutervehdyksensä! Olkoon alkava vuosi meille kaikille ja meidän suurelle asiallemme entistä onnekkampi ja valoisampi!